

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

**ТЕЛИЧКАНЬ І.І., аспірант,
Уманський національний університет садівництва**

В статті розглянуто основні передумови розвитку сільського зеленого туризму в Україні, мотиви подорожей в сільську місцевість та потреби туристів, досліджено класифікаційні ознаки, які в певній мірі відображають стан сучасної туристичної галузі.

The article examines main prerequisites for development of rural green tourism in Ukraine, motives of travel to rural areas and needs of tourists. Classification features, which to some extent reflect the modern tourism industry, are investigated.

Постановка проблеми. Останнім часом в сільському зеленому туризмі (СЗТ) все виразніше окреслюються питання передумов його розвитку, які набувають характеру позитивної тенденції та зберігають потенціал для його перетворення у винятково важливу в соціальному й економічному плані сферу сільського буття країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні досить велика кількість науковців досліджують туристично-рекреаційний потенціал, який є в Україні. Сюди належать праці Л.П.Воронкової, В.Б.Сапрунової, Т.І. Ткаченко, Я. Масвського та багатьох інших. Огляд літературних джерел з питань розвитку СЗТ дозволяє зробити висновок, про недостатність вивчення соціально-економічних передумов туристичної галузі, що негативно впливає на стан туризму в цілому та робить шляхи та напрямки вирішення даної проблеми досить актуальним.

Цілі статті. Проаналізувати основні соціально-економічні передумови розвитку СЗТ в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток регіонів України є досить складним та динамічним процесом. Розвиток туризму в цілому залежить від комплексу наступних передумов: природно-географічних, історико-політичних, соціально-економічних, демографічних, що склалися в суспільстві та факторів, які їх визначають. Різноманітність передумов і факторів, які впливають на формування пропозиції послуг сільського зеленого

туризму значно варіюється за регіонами нашої країни і тому виникає об'єктивна необхідність їх систематизації.

Передумови – це фон, на якому та за участю якого розгортається функціонування і розвиток цілісних систем. В дійсності існує залежність системи від процесів, які поширюються в оточуючих її умовах. У зв'язку з цим «передумови» можна розглядати також як категорію «фактор», під якою розуміється причина або рушійна сила, що обумовлює перебіг будь-якого процесу і визначає його характер. Фактор у туризмі – це момент, суттєва обставина туристичної практики [1].

При визначенні та оцінці передумов і факторів їх часто не розмежовують, адже передумови є загальними умовами, що визначають можливість або неможливість існування певного явища, а фактори їх конкретизують. Сукупність факторів розвитку сільського зеленого туризму відповідно до їх ролі можна розділити на три основні групи, яким властиве різне просторове розміщення.

До першої групи належать фактори локалізації сільського туризму, які визначають місце прояву туризму на території, іншими словами фактичну туристичну придатність території, до них відносяться: природно-географічні, історичні, культурні, релігійні, архітектурні, археологічні фактори.

Наступною групою є фактори вибірковості (селективні), які характеризують можливість участі в сільському туризмі, до них належать фактори попиту та демографічні фактори. Вимоги, що висувають споживачі до відпочинку, надто диференційовані. Населення обирає той вид відпочинку, який відповідає його критеріям. На сьогодні видів туризму є досить багато, тому одним із напрямів дослідження туристичної діяльності є ідентифікація їх, систематизація і класифікація. Існує достатньо велика кількість фахівців, що роблять спроби класифікувати туризм за його видами, формами і типами, використовуючи при цьому різноманітні критерії [2]. Класифікація видів туризму на сьогодні не є вичерпною, вона має динамічний характер, здатна видозмінюватися з часом, що пов'язано насамперед із соціально-політичними змінами в суспільстві.

Для визначення обсягів та якісних характеристик наявного і потенційного попиту населення на послуги сільського зеленого туризму, необхідно враховувати мотиви здійснення подорожі в сільську місцевість. Ткаченко Т.І. робить наголос на таких мотивах вибору відпочинку за типом «сільський туризм»:

- відсутність коштів для відпочинку на престижних курортах;
- незмінний спосіб відпочинку в сільській місцевості у певній категорії людей незалежно від їх доходів;
- необхідність оздоровлення у певних кліматичних умовах за рекомендаціями лікарів;
- близькість до природи та можливість більше часу проводити на свіжому повітрі;
- можливість харчування екологічно чистими та дешевими продуктами харчування;
- реальна можливість залучитися до сільськогосподарських робіт для власного задоволення;
- потреба у спокої та у розміреному ритмі життя;
- можливість залучення до іншої культури та звичаїв, участі в місцевих святах, розвагах [3, С. 203].

Всі перелічені мотиви вибору відпочинку повинні бути покладені в основу пропозиції агротуристичних господарств.

Виходячи з того, що зони прояву факторів локалізації і вибіркості розміщуються в різних районах, виникає необхідність для створення такої групи факторів (передумов), яка б з'єднувала зони прояву попередніх двох факторів. Нову групу становлять фактори реалізації, до яких належать: соціально-економічні (рівень доходів населення, тривалість вільного часу, підвищення рівня освіти, культури), політичні умови (стабільність міждержавних відносин, відсутність військових конфліктів), матеріально-технічні (розвиток транспортних мереж, засобів розміщення туристів, торгівлі, харчування).

Взаємозв'язки, в яких знаходяться фактори локалізації, вибіркості і реалізації дозволяють побудувати просторову модель сільського зеленого туризму (рис. 1) [4, С. 559]. З огляду на представлену модель, зони прояву факторів локалізації являють собою туристичне середовище, тобто території, сприятливі для прийому та відпочинку туристів. З іншої сторони, прибуття туристів у ці зони пов'язано із групою вибіркових факторів за допомогою реалізуючих факторів. Тому потенційні передумови даних територій доповнюються елементами групи реалізуючих факторів, котрі спрямовані на поліпшення можливостей використання факторів локалізації, іншими словами, за допомогою туристичної індустрії та інфраструктури туризму.

Головними передумовами розвитку СЗТ в Україні є:

- площа України становить 604 тис. км, з них 69,3% - сільська місцевість;
- в країні проживає приблизно 49 млн. осіб, з них у сільській місцевості понад 15 млн. осіб;
- 28,6 тис. сільських населених пунктів, які адміністративно об'єднанні в 24 області та Автономну Республіку Крим;
- у сільській місцевості знаходиться 6,4 млн. житлових будинків, з яких 98% - у приватній власності. З них понад 1 млн. будинків потенційно готові приймати туристів;
- понад 4 млн. сільських жителів відносяться до зайнятого в особистому селянському господарстві або незайнятого населення;
- 2/3 сільськогосподарської продукції виробляється на фермерських і селянських господарствах;
- 15% території – курорти, зони відпочинку, гірські та приморські ландшафти, зелені зони;
- понад 500 населених пунктів мають унікальну історико-культурну спадщину;
- під охороною держави знаходиться понад 30 національних і регіональних парків, садиб відомих діячів української культури;
- понад 400 джерел мінеральних вод і 100 родовищ цілющих грязей.

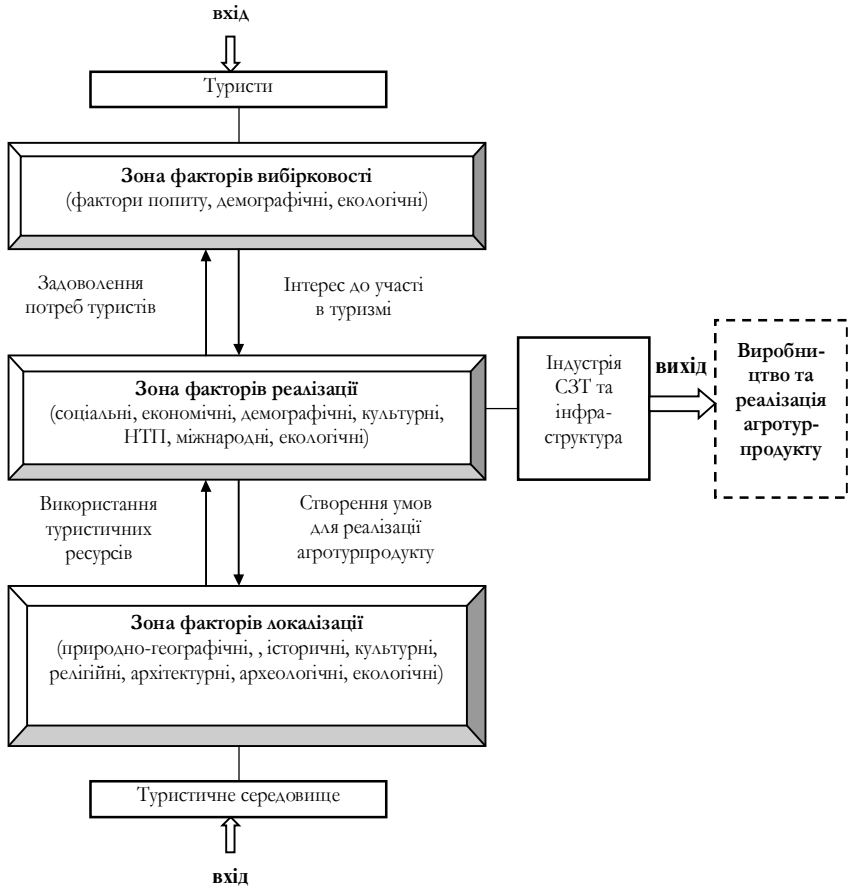

Рис. 1. Просторова модель сільського зеленого туризму

Отже, Україна має багато об'єктивних передумов, щоб зайняти належне місце серед визнаних туристичних держав світу.

Особливо помітно останнім часом зростає значення соціально-економічних факторів в розвитку ринку агротуристичних послуг. Слід зазначити, що саме вони є основними факторами, які визначають формування у населення попиту та туристичні послуги. В найбільш загальному вигляді дані фактори включають: ступінь розвитку виробничих сил, індустріалізацію і науково-технічну революцію, обсяг і структуру вільного часу, матеріальний стан, трудову діяльність, культурний рівень, професійну та освітню структуру населення,

інформаційні засоби та реклама, зростання соціального статусу особи, релігійні фактори тощо.

Варто підкреслити значення економічних чинників, які за своєю сутністю корелюють з соціальними. Це вказує на те, що економічна конкурентоспроможність господарств надасть їм можливість не тільки отримувати певний дохід від діяльності у сфері сільського (зеленого) туризму, але забезпечить покращення матеріального становища, сприятиме формуванню туристичної інфраструктури. Також необхідно зазначити той аспект, що важливим має бути не показник збільшення чисельності відпочивальників, а формування та організація якісного забезпечення послуг у даній сфері, що зумовить попит споживачів з різними вимогами, ознаками, різних вікових категорій тощо.

Висновки. Сьогодні ж Україна має всі необхідні передумови для розвитку СЗТ, який направлений на зменшення рівня безробіття на ринку праці в країні, скорочення міграції робочої сили з села до міста, розвитку соціальної інфраструктури села, покращення благоустрою осель, вулиць та сіл. Разом з цим це дасть змогу збувати сільськогосподарську продукцію без посередників, відроджувати зберігати і розвивати народні промисли та історико-культурні спадщини, диверсифікувати місцеву аграрну економіку, а також розширити загальний спектр туристичних послуг, що їх нині пропонує Україна.

Література:

1. Смолій В.А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. Передмова В.М. Литвина. – Видавничий Дім «Слово», 2006. – 372 с.

2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» від 18 лист. 2003 р. № 1282-IV // Український туристичний вісник. – 2004. – № 1. – С. 18–34.

3. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу / Т.І. Ткаченко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 537 с.

4. Костиця М.М. Туризм як соціально-економічне явище: проблема побудови моделі / Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. Випуск 192: В 4 т. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 554–561.